

Ks. dr hab. Kazimierz Skoczylas
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr lic. Hanny Kinal

**pt. „Błogosławiony Edmund Bojanowski wzorcem osobowym dla
współczesnego wychowawcy”, Toruń 2019 ss. 245**

1. Tytuł cel i problem pracy

Wychowywanie nowych pokoleń jest poważnym wyzwaniem dla społeczeństwa i rodziny. Dziś, bowiem mamy do czynienia z wieloma zjawiskami, które utrudniają realizację procesu wychowania. Z jednej strony społeczeństwo dąży do przekazania tradycyjnych wartości a z drugiej pojawiają się nowe nurty i ruchy społeczne, które akcentują inne wartości. Sytuację wychowania utrudnia silny szum informacyjny tworzony przez nowe media. W świadomości wielu młodych pojawia się chaos i zamieszanie w odniesieniu do tego jakie są istotne wartości ludzkich dążeń. W takim kontekście istnieje zapotrzebowanie na wyraziste wzory osobowe mogące stanowić drogowskaz dla życiowych wyborów i dążeń. Również w środowisku chrześcijańskim, które przeżywa zarówno ograniczenia jak i możliwości tworzone przez świat współczesny potrzeba czytelnich wzorów osobowych dla nowych pokoleń chrześcijan. Kościół odpowiadając na te potrzeby pokazuje świętych żyjących w bliskości czasowej współczesnych. Ich sposób życia, realizowane przez nich wartości a także ich świadectwo wiary w Boga ułatwiają nowym pokoleniom identyfikację ze światem wartości chrześcijańskich. Taką rolę może spełniać także błogosławiony Edmund Bojanowski wobec współczesnych wychowawców. Urodził się na początku XIX wieku w Wielkopolsce, która po rozbiorach znalazła się na terytorium Prus. W sytuacji ograniczeń administracyjnych tworzonych przez władze pruskie oraz wobec biedy i klęsk doświadczanych przez ludność wiejską Wielkopolski w tamtym okresie ogarnia szczególną opieką dzieci wiejskie. Przejawia troskę nie tylko o zaspokojenie ich potrzeb

materialnych, ale także duchowych. Z wielką gorliwością pracuje, aby im zapewnić wychowanie w duchu polskim. Edmund Bojanowski jest przedstawicielem wychowawcy, który realizuje proces wychowawczy w bardzo trudnych okolicznościach. Może być więc wzorem osobowym dla współczesnych wychowawców w realizacji zadań zawodowych w trudnych warunkach. Zatem temat rozprawy doktorskiej wydaje się bardzo aktualny, bowiem obecni katolicy wychowawcy realizują dzieło wychowania również w wielu niekorzystnych okolicznościach dla wychowania chrześcijańskiego. Stąd też autorka ujmuje jako cel dysertacji znalezienie odpowiedzi na pytanie: „Czy Edmund Bojanowski może być wzorcem dla współczesnego wychowawcy żyjącego w zupełnie innych realiach” (s. 6). To pytanie jest głównym problemem pracy. Podjęty problem jest doprecyzowany przez szereg pytań szczegółowych tworzących problematykę pracy: „Które elementy osobowości Bojanowskiego współcześnie pedagodzy mogą naśladować w swoim życiu? Na ile postać Edmunda, człowieka żyjącego w dziewiętnastym wieku może stanowić przykład i wzorzec dla wychowawców żyjących w dwudziestym pierwszym wieku (s. 6). Autorka podejmuje analizę jego życia i jego twórczości dla wykazania, że dla współczesnego wychowawcy może on stanowić wzorzec osobowy (s.6).

Doktorantka właściwie ukazała aktualność tematu oraz poprawnie zakresliła problem badawczy i we właściwy sposób wskazała problematykę badawczą.

2. Literatura

Istotny wpływ na oryginalność każdej rozprawy mają wykorzystane źródła i opracowania. Bibliografia rozprawy Hanny Kinal jest stosunkowo obszerna (s. 213-242). Obejmuje ona źródła podstawowe w których autorka zamieściła publikacje pozostawione przez Bojanowskiego czyli jego dzienniki, prace, szkice i notatki, oraz jego zebraną korespondencję. Drugą kategorią źródeł są źródła pomocnicze, do których zalicza dokumenty Kościoła, nauczanie papieży, dokumenty soboru Watykańskiego II oraz dokumenty kongregacji Stolicy Apostolskiej. Potem umieszczono literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą. Literatura przedmiotu jest dość obszerna i obejmuje 92 pozycje. Autorka pracy szeroko wykorzystała liczne opracowania poświęcone osobie Edmunda Bojanowskiego. Obszerny jest również zestaw literatury pomocniczej. Na uwagę zasługuje to, że doktorantka przede wszystkim krytycznie wykorzystuje źródła podstawowe, czyli twórczość pisarską błogosławionego.

Metoda pracy

Poprawnie dobrana metoda decyduje o możliwości rozwiązania przyjętego problemu. Autorka deklaruje we wstępie do rozprawy, że posłuży się metodami stosowanymi powszechnie w katechetyce, które są wykorzystywane w pracach wymagających korzystania ze źródeł. Potem charakteryzuje metody właściwe dla tej problematyki. W pierwszej części pracy autorka stosuje analizę materiału źródłowego, którą stanowią pisma Bojanowskiego. Autorka spodziewa się, że metoda pozwoli wydobyć istotne wartości odnoszące się do samego rozumienia wychowania jak i koncepcji pracy wychowawcy, którą prezentował Bojanowski. Wyniki przeprowadzonych analiz mają pomóc stworzyć syntezę będącą celem niniejszej dysertacji. Należy zauważyć, że metody te są wybrane poprawnie w stosunku do podejmowanej problematyki. Autorka stosuje je konsekwentnie czego daje dowody w całej pracy. Nie zatrzymuje się na analizie źródeł, ale też odwołując się do literatury przedmiotu wskazuje możliwości wykorzystania współcześnie koncepcji Bojanowskiego we współcześnie podejmowanej działalności wychowawczej.

Struktura pracy

Przedstawiona do oceny dysertacja składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz streszczenia w języku angielskim. Rozdziały i paragrafy są kompletne a treść pracy odpowiada jej zapowiedzi zawartej w spisie treści.

Rozdział pierwszy „Edmund Bojanowski jako wychowawca” obejmuje 5 paragrafów (s. 12 – 57). Pierwszy przedstawia kontekst polityczno-religijny w zaborze pruskim w XIX wieku (s. 12-15), drugi zawiera rys biograficzny Bojanowskiego (s. 16-23), trzeci przedstawia świadectwo życia pozostawione przez Bojanowskiego (s. 24-42), czwarty uwypukla jego działania charytatywne (43-48) a piąty jego pracę wychowawczą (49-58).

Rozdział II „System wychowania w ujęciu błogosławionego Edmunda Bojanowskiego (s. 58-107) obejmuje 6 paragrafów: definicja wychowania według Bojanowskiego (par. 1), wymiary wychowania (par 2), cele wychowania (par. 3), metody pracy wychowawczej (par. 4), środki wychowania (par 5) oraz zasady pracy wychowawczej. Układ drugiego rozdziału nie budzi zastrzeżeń.

Rozdział III „Wychowawca według koncepcji błogosławionego Edmunda Bojanowskiego” (s. 108 – 146) obejmuje trzy paragrafy. Pierwszy przedstawia koncepcję wzoru osobowego wychowawcy opracowaną przez Bojanowskiego. Drugi paragraf charakteryzuje jak Bojanowski rozumiał macierzyństwo i ojcostwo duchowe wychowawcy a trzeci przedstawia jego myśl dotyczącą roli ochroniarek w jego systemie, czyli w wychowaniu przedszkolnym. Układ treści tego rozdziału także nie budzi zastrzeżeń.

Rozdział czwarty „Aktualność koncepcji wychowawcy w ujęciu błogosławionego Edmunda Bojanowskiego” (s. 147- 206) obejmuje pięć paragrafów. Pierwszy ujmuje czynniki wpływające współcześnie na proces wychowania (s. 148-154), drugi omawia zagrożenia i problemy wychowania (155-166), trzeci rolę wychowawcy we współczesnym systemie wychowawczym (s. 167-178), czwarty przybliża kompetencje konieczne współczesnemu wychowawcy (s. 179- 184) a ostatni charakteryzuje główne obszary działalności obecnego wychowawcy (185-205).

Zakończenie jest uporządkowanym i syntetycznym zestawieniem wniosków wynikających z przeprowadzonych badań.

Oceniając strukturę rozprawy trzeba stwierdzić, że odpowiada ona zapowiedzi zawartej we wstępie do dysertacji. Jest ona logiczna i pozwala doprowadzić założenia badawcze do postawionego celu. Pojawia się tylko wątpliwość dotycząca rozdziału pierwszego. Chodzi tu o wskazanie jakim kryteriami posłużyła się autorka dysertacji przy podzieleniu treści w rozdziale pierwszym?

Ocena formalna rozprawy doktorskiej

Aspekt formalny pracy mgr lic. Hanny Kinal spełnia wymogi pracy naukowej. Widać to po poprawnie zbudowanym Wstępie i Zakończeniu, które zawierają wszystkie części strukturalne istotne dla tego typu prac. Przeprowadzane analizy nie są tylko prostym referowaniem poglądów, ale również zawierają krytyczne odniesienia Autora do omawianych kwestii.

Każdy rozdział jest poprawnie skonstruowany. Rozpoczyna się wstępem, potem umieszczono treść paragrafów i na zakończenie zebrano najważniejsze wnioski z przeprowadzonych analiz.

Wydaje się, że autorka nie przeprowadziła konsekwentnie podziału treści w pierwszym rozdziale, bowiem biografia Edmunda Bojanowskiego obejmuje przebieg jego życia i jego główne rodzaje działalności. W odniesieniu do Bojanowskiego główne rodzaje działalności to praca wychowawcza i działalność charytatywna. One są elementami rysu biograficznego. Ponadto bardzo zwięźle przedstawiła kontekst życia i działalności Bojanowskiego w Wielkopolsce. W charakterystyce potrzebne byłoby bardziej obszernie wydobyć szerokiego spektrum aktywności wielkopolskiego ziemiaństwa w XIX wieku. Ono, bowiem było inicjatorem różnych form aktywności tamtego społeczeństwa. Na tym tle ujawnia się bardziej oryginalność Edmunda Bojanowskiego.

Język pracy jest poprawny. Przypisy w większości sporządzone są poprawnie. Pewną wątpliwość budzi dokumentowanie cytatów z dzieła zbiorowego. Zwykle podajemy w tego typu przypisie: Autor, tytuł zaczerpnięty z dzieła zbiorowego, przecinek, potem w: i dalej tytuł dzieła zbiorowego, redaktor oraz miejsce i rok wydania oraz strony gdzie znajduje się przytaczana myśl. Podobne zalecenie znajdujemy „Strona formalna pracy wykonywanej na Wydziale Teologicznym UMK s. 9-10. Autorka zaś w tego typu przypisie podawała: Autor, tytuł z dzieła zbiorowego, redaktor, tytuł dzieła zbiorowego, miejsce i rok wydania oraz strony. Tak zapisano np. na stronie 19 przypis 33 i 38; na stronie 25 przypis 74; na stronie 27 przypis 90; s. 33 przypis 135; na stronie 36 przypis nr 155; na stronie 38 przypis nr 169; s. 49 przypis 230.

Ocena treściowej strony pracy

W ocenie treściowej strony pracy należy zauważyć, że autorka potrafiła przeanalizować i wydobyć ważne elementy oraz ująć je syntetycznie. Obszernie wykorzystwała źródła pierwszorzędne, czyli spuściznę pisarską pozostawioną przez Bojanowskiego. Umiejętnie też skorzystała z opracowań odnoszących się do życia i twórczości Edmunda Bojanowskiego. Trzeba jednak zauważyć, że działalność opiekuńcza już wcześniej była podejmowana na terenie Europy. Pierwsze ochronki powstały we Francji, potem oryginalną działalność w zakresie wychowania przedszkolnego opracował na terenie Niemiec Fryderyk Fröbel, promujący tzw. ogródki dziecięce a przygotowywane wychowawczynie do tych ochronek nazywał ogrodniczkami. Znane było zaangażowanie w wychowanie dzieci podejmowane przez Jana Jakuba Russo i Henryka Pestalozziego. Stąd rodzi się pytanie na ile koncepcja wychowania przedszkolnego wypracowana

przez Bojanowskiego była oryginalna a na ile wykorzystał on doświadczenia europejskie tworząc własną koncepcję wychowawcy i jego pracy w wychowaniu przedszkolnym czy Bojanowski znał twórczość pedagogiczną w/ wymienionych pedagogów.

W rozdziale czwartym autorka skupia się na przedstawieniu możliwości wykorzystania modelu wychowawcy przedszkolnego stworzonego przez Bojanowskiego. Wydaje się, że sama koncepcja treści niektórych paragrafów z tego rozdziału nie jest przejrzysta logicznie. Nie ma tam spostrzeżeń, co z jego koncepcji nie da się zastosować we współczesnej praktyce wychowawczej. Zbrakło też odniesienia na ile rozwiązania przygotowane przez Bojanowskiego są realizowane w pracy wychowawczej zgromadzenia sióstr słuźebniczek. Tam, bowiem model wychowawcy stworzony przez Założyciela można się spodziewać, że powinien stanowić fundament procesu wychowawczego.

Ponadto podział treści w paragrafie pierwszym i drugim z rozdziału czwartego jest trochę niekonsekwentny. Wśród uwarunkowań współczesnej szkoły – czynników wpływających na proces wychowania (par. 1) autorka omawia środowisko medialne. Na koniec wspomina o zagrożeniach, które niosą ze sobą media dla procesu wychowania. Mówi tu choćby o multitaskingu czy nadmiernej ilości czasu spędzanego z mediami przez wychowanków (152-155). Ponownie powraca do zagrożeń niesionych przez mass media w paragrafie drugim tego rozdziału „Zagrożenia i problemy wychowania w XXI wieku (s. 155-161). Czytelnikowi znacznie ułatwiłoby lekturę połączenie paragrafu pierwszego z drugim. Tym bardziej, że elementem uwarunkowań mających wpływ na funkcjonowanie współczesnej szkoły są pojawiające się w niej zagrożenia.

Wniosek

Przeprowadzone badania, których owocem jest prezentowana dysertacja są dowodem wkładu Autorki w opracowanie tego zagadnienia i jej rzetelności naukowej w podejmowanych badaniach. Ujawniają one szeroki zasób wiedzy z zakresu teologii i katechetyki oraz pedagogiki. Od strony formalnej przedstawiona praca doktorska spełnia wszystkie warunki stawiane rozprawie naukowej. Ujawnione wątpliwości nie miały istotnego wpływu na osiągnięcie

zasadniczego celu przeprowadzonych badań. Stawiam, więc wniosek o dopuszczenie mgr lic
Hanny Kinal do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Toruń 30.03.2019

ks.
ks. dr hab. Kazimierz Skoczylas